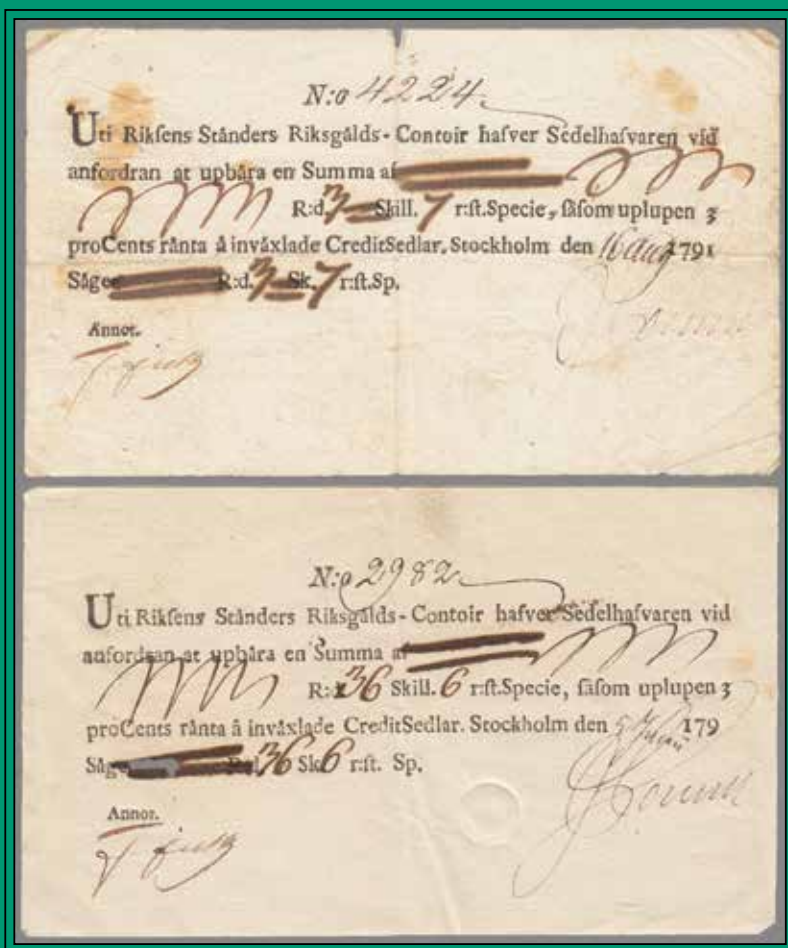

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

OKTOBER 6 • 2016

Mynt från två
kurdiska dynastier
under abbasidernas
tid

Den senmedeltida
penningen
1441–1520

Sturemynt 1478
på avvägar

Nyupptäckt
guldmynt
från Karl IX:s tid

Riksgäldskontorets
räntepolletter

Brenner-medaljen
till Bengt Holmén

Pris 30 kr

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

presenteras även på Svenska Numismatiska Föreningens hemsida
www.numismatik.se

Den tryckta tidskriften kommer ut första veckan i februari – maj, september – december.
På hemsidan kan man sedan ta del av SNT i lågupplöst pdf-format.

1/12 sida
47 × 50
mm
250 kr

1/8 sida
72 × 50
mm
350 kr

1/6 sida
47 × 105
mm
400 kr

1/4 sida
72 × 105
mm
600 kr

1/2 sida
151 × 105
mm
1 200 kr

1/1 helsida
151 × 214 mm
2 000 kr

2:a och 3:e
omslagssidan
2 500 kr

4:e omslagssidan
5 000 kr

SNT behåller sina låga annonspriser även 2016

Annonser på årsbasis får dessutom 20 % rabatt!

Annonsstopp senast den 1:a i månaden före utgivning

Radannonser: enskilda SNF-medlemmar erbjuds gratis annons med högst tre rader
att köpa, sälja eller byta samlarobjekt – kontakta info@numismatik.se

Annonser som inte är förenliga med SNF:s och AINP:s etik avböjs

Innehåll SNT 6 • 2016

ARTIKLAR OCH NOTISER

	SID.
Mynt från två kurdiska dynastier under abbasidernas tid	132–135
Den senmedeltida penningen — perioden 1441—1520	136–139
Ett nyupptäckt guldmynt från Karl IX:s tid	140–141
Skingrat depåfynd i Hälsingland 1911 — Sturemynt 1478 på avvägar	142–143
Riksgäldskontorets räntepolletter	143
Møntbørs 2016 – Copenhagen Coin Fair	149

FASTA RUBRIKER

LOKALA NUMISMATISKA FÖRENINGAR & MYNTKLUBBAR I SNF	139
PERSONALIA. Brenner-medaljen till Bengt Holmén	144–146
PRESSKLIPP 1911. Polletter i gula påsar	146
AUKTIONER & MÄSSOR	148
SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS BOKBUTIK	150

OMSLAG

Åren 1790–1791 använde Rikens Ständers Riksgälds Contoir papperspolletter för senare betalning av upplupen ränta för vissa kreditseddlar. Här visas två sådana räntepolletter från Riksgäldskontoret på 3 skilling 7 runstyck specie från 1791 (hela året tryckt) respektive med den höga valören 36 skilling 6 runstyck specie, där sista årtalsiffran inte är ifylld. Mått cirka 157 × 93 mm. Läs mer om vad Magnus Widell har skrivit om räntepolletterna på sidan 143.

FOTO: MAGNUS WIDELL.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

KANSLI OCH REDAKTION

Banérgatan 17 n b
11522 Stockholm
Tel. 08 - 667 55 98

Måndagar
kl. 10 - 12 och 13 - 16
Fax 08 - 667 07 71
info@numismatik.se

Plusgiro 150007 - 3
Bankgiro 219 - 0502
Svenska Handelsbanken

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE

Monica Golabiewski Lannby
monica@numismatik.se

PRENUMERATION

200 kr / år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt
Kom ihåg att
meddela adressändring!

SNT trycks med bidrag från
*Gunnar Ekströms stiftelse för
numismatisk forskning* samt
*Sven Svenssons stiftelse för
numismatik*.

Redaktionen ansvar inte för ej beställt material. Texter och bilder i SNT lagras elektroniskt och publiceras som pdf på föreningens hemsida. Den som sänder material till SNT medger detta.

Register över alla artiklar och notiser i SNT 1977 – 2015 finns i sökbart pdf-format på hemsidan.

TRYCK

Pipeline Nordic AB

ISSN 0283-071X

HÖSTEN 2016

Föreningens aktiviteter

Våra medlemmar är varmt välkomna till SNF:s föreningskvällar. De är med få undantag förlagda till sista onsdagen i månaden, vår och höst. Vi ses både i samband med föredrag och under enklare former, alltid med ämnet numismatik.

RÄNTEPOLLETTER är ett hittills försummat ämne i SNT. Men efter en förfrågan från en av våra läsare, Roger Svärd, som bland sina samlingar har en sådan, tar vi upp denna inte bara numismatiska utan även ekonomisk-historiska företeelse från 1700-talets slut. Han önskade få veta mer om objektet och hoppades att någon i föreningen kunde bistå med detta. Och visst kan vi det, inom SNF finns gott om kunskap. Redaktionen vände sig förstas till sdelexperten Magnus Widell, se sidan 143.

FOTO: ROGER SVÄRD.

OKTOBER

26 **Föreningskväll**
Plats **Banérgatan 17**

18.00 **DISKUSSIONSAFTON.** Tag med er ett numismatiskt ämne som ni vill ta upp till diskussion eller ett föremål som ni vill berätta om. Föreningen bjuder på enklare förtäring.

DECEMBER

7 **Julfest**
Plats **Banérgatan 17**

18.00 Föreningens traditionella julfest med glögg, lussekatter och julgodis. En mindre julauktion kommer att genomföras med enklare material ur Sven Svenssons samlingar. Någon förteckning kommer inte att utsändas i förväg. Kontant betalning vid auktionstillfället.

Välkomna!

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Adress: Banérgatan 17 n b, Stockholm. T-bana Karlaplan; buss 4, 44, 76

Kansliet är öppet: måndagar kl. 10 - 12 & 13 - 16

Kansliet är stängt: midsommar - 1 september; jul- och nyårshelgerna

Hemsida: www.numismatik.se

SNT finns på Facebook

Mynt från två kurdiska dynastier under abbasidernas tid

Av Ashti Jangi

Mynt präglade för kurdiska myntherrar är ganska ovanliga i det svenska fyndmateriet. Exempelvis har endast fyra mynt av Daysam bn Ibrahim al-Kurd och tre mynt från den kurdiska Shaddadid-dynastin återfunnits i Sverige, närmare bestämt på Gotland.¹ Mynt från den likaledes kurdiska dynastin marwaniderna är påträffade i en något större mängd, cirka tvåhundra mynt, men det är ändå ett litet antal med tanke på de sammanlagt omkring 80 000 islamiska mynt som är påträffade i Sverige.

Kurderna är och var en stor folkgrupp i delar av Mellanöstern. Kurderna levde i stamsamhällen på bördiga platser i bergen, där man odlade socker, dadlar och andra fruktträd samt höll sig med tamdjur som getter och kameler. Det område som de var bosatta i kallades Kurdistan men kom senare att benämnas Irak och Persien i det lägre Mesopotamien och i delar av Jibalprovinsen, vilka utgjordes av Kirmanshah, Hamadan, Ecbatana, nordöstra Rhages och i sydost Ispahan.

Bosättningarna vid tiden för abbasidernas storhetstid var ofta samlade kring platser med rik tillgång på vatten vid foten av det Persiska högländet. Trots att vattnet var bräckt hölls landet bördigt. Staden Ushnuh var en medelstor stad, känd för sina vackra trädgårdar och fantastiska betesmarker för får. Urmiyah var bekant för sina vingårdar och dess välfyllda handels- och klädesmarknader. Staden är också känd för att ha varit Zoroasters (Zarathustras) födelseort.

Jibalprovinsen var delad i två delar och den mindre av dessa två och området väster därom tillhörde Kur-

Karta över Transkaukasus med Azerbajdzjan där Daysam bn Ibrahim härskade och shaddadidernas område är utmärkta.

KARTA: FÖRFATTAREN.

distan, betecknande kurderernas hemvist. Shahrazur var en fortifierad stad i regionen med samma namn, känd för sin bördiga jord och för att befolkningen var av kurdisk härkomst.

Om städerna Abhar och Zanjan, vilka ofta omnämns tillsammans, sägs att de var bördiga och välbevattade, att städerna hade vattenkvarnar och att här odlades majs och abbasipäron formade som apelsiner och smakade mycket sött, och att städerna var befästa med en fästning byggd på en stor plattform. Om kurderna i Barda'a i Azerbajdzjan berättas att de varje söndag hade en stor marknad vid Bab-al-Akrad och att de på fredagarna höll till i en moské.² Från att förmodligen haft zoroastrism som religion hade kurderna allteftersom konverterat till islam. En trolig anledning till att de övergav zoroastrismen var att de blev beskattade för det land de hade, något som inte arabiska muslimer belastades med.³

På 900-talet var Kalifatet fortfarande en centralmakt med abbasiderna som ledande dynasti. Men abbasidernas kalifat var under sönderfall i östra delen av Centralasien, där abbasiderna kunde överleva som de andliga ledarna i den muslimska världen men inte utöva politisk kontroll i samma utsträckning som förut.⁴ Under den här perioden fanns det små dynastier som härskade i den islamiska världen, bland annat hade kurdiska dynastier makten i vissa områden.

Det är mynt från de två kurdiska dynastierna Daysam och Shaddadid som den här artikeln handlar om. Daysam och de andra kurderna runt honom bodde i Azerbajdzjan på 900-talet. Shaddadiderna var kurder som på 900- och 1000-talen levde nära de kristna grannarna armenierna och georgierna samt med olika invaderande folk från norr som alaner och ryssar.

Mynt 1. Daysam bn Ibrahim, Barda'a, 325 e.H.

Mynt 2. Daysam bn Ibrahim, Barda'a, 327 e.H.

Mynt 3. Daysam bn Ibrahim, Azerbajdzjan, 341 e.H.

Mynt 4. Daysam bn Ibrahim, Azerbajdzjan, 341 e.H.

Daysam bn Ibrahim al-Kurdi

Fyra mynt har påträffats i Sverige:

Mynt 1

Myntort: Barda'a

Datering: 325 e.H. = 936/37

Mynterre: Daysam bn Ibrahim

Referenser: SHM/KMK inv.nr 19090; KJ nr 290; Malmer 1982, CNS 1.4.30.7, pl. 16, Gustavs, Fröjels socken, Gotland (1929), 204 ex, tpq 362 e.H. = 972/73; Bykov 1960, nr 1; Vardanyan 2008, nr 1

Vikt: 2,85 gram

Valör: AR dirham

Åtsida: Det finns ingen gud utom Allah (Gud) / i Allahs namn är trehundrafyrtiofem präglades denna dirham i Barda'a

Åtsidans yttre omskrift: 30:3–4 surah al-Rum

Frånsida: Muhammad är Allahs sändebud, al-Radi, Daysam bn Ibrahim
Frånsidans yttre omskrift: 9:33 surah al-Tauba

Mynt 2

Myntort: Barda'a

Datering: 327 e.H. = 938/39

Mynterre: Daysam bn Ibrahim

Referenser: SHM/KMK inv.nr 4164; KJ nr 431, Buters, Hogräns socken, Gotland (1869), 547 ex, tpq 348 e.H. = 959/60

Vikt: 2,51 gram

Valör: AR dirham

Åtsida: Det finns ingen gud utom Allah (Gud) / i Allahs namn är tre-

hundrafyrtiofem präglades denna dirham i Barda'a

Åtsidans yttre omskrift: 30:3–4 surah al-Rum

Frånsida: Muhammad är Allahs sändebud, al-Radi, Daysam bn Ibrahim
Frånsidans yttre omskrift: 9:33 surah al-Tauba

Mynt 3

Myntort: Azerbajdzjan

Datering: 341 e.H. = 952/53

Mynterre: Daysam bn Ibrahim

Referenser: SHM/KMK inv.nr 15 589; KJ nr 70.5; Malmer 1977, CNS 1.2.5 A–E, 59 ex, CNS 1.2.5 E.2 pl. 9, Änges, Barlingbo socken, Gotland (1869), tpq 341 e.H. = 952/53; Bykov 1960, nr 6–9; Vardanyan 2008, nr 17

Vikt: 4,36 gram

Valör: AR dirham

Åtsida: Det finns ingen gud utom Allah (Gud) / i Allahs namn är trehundrafyrtioett präglades denna dirham i Azerbajdzjan

Åtsidans yttre omskrift: 30:3–4 surah al-Rum

Frånsida: Muhammad är Allahs sändebud, al-Mutti lillah, Daysam bn Ibrahim

Frånsidans yttre omskrift: 9:33 surah al-Tauba

Mynt 4

Myntort: Azerbajdzjan

Datering: 341 e.H. = 952/53

Mynterre: Daysam bn Ibrahim

Referenser: SHM/KMK inv.nr 26 697; KJ nr 388, Ekesskogs II, Hejde socken, Gotland (1961), 650 ex, varav 105 kufiska, tpq islam 393 e.H. = 1002/3; Bykov 1960, nr 6–9; Vardanyan 2008, nr 17

Vikt: 2,67 gram

Valör: AR dirham

Åtsida: Det finns ingen gud utom Allah (Gud) / i Allahs namn är trehundrafyrtioett präglades denna dirham i Azerbajdzjan

Åtsidans yttre omskrift: 30:3–4 surah al-Rum

Frånsida: Muhammad är Allahs sändebud, al-Mutti lillah, Daysam bn Ibrahim

Frånsidans yttre omskrift: 9:33 surah al-Tuba

Utanför Sverige är elva mynt av Daysam bn Ibrahim kända i Ryssland och i Azerbajdzjan, varav sju kommer från två närbelägna depåfynd i Azerbajdzjan.⁵ Ytterligare ett tjugotal exemplar av Daysam-mynt från privatsamlingar och kataloger ute i världen utan beskriven fyndkontext är kända.⁶

En av de dynastier som existerade i nuvarande Azerbajdzjan får vi bevis för med hjälp av mynt från Daysam bn Ibrahim (325–341 e.H. = 936–953 e.Kr.). Flera källor berättar att Daysam bn Ibrahim hade varit en stark militär ledare under Yusuf Saij och efter Saijs död blev Daysam guvernör i Azerbajdzjan. Daysam var likt sin far anställd hos Sajid Yusuf och steg snabbt i graderna för att 326 e.H. ta över makten, där han präglade mynt och enligt vissa källor även under år 325 e.H. (Kan osäkerheten kring året då Daysam tog över makten ligga i att han som myntherre, men fortfarande som anställd av Sajid Yusuf, präglade mynten eller talar mynten klarspråk och övriga källor har fel kring tidpunkten för maktövertagandet?)

Daysam blev utvisad men grep åter makten med hjälp av Dailamites för att fångsla giriga kurdiska befälhavare som tillskansat sig delar av hans territorier under hans utvisning. Kort därpå blev Daysam på nytt attackerad och flydde till den gode vännen kung Gagik, där han fann sin tillflykt. År 338 återfick Daysam makten över Azerbajdzjan samt även Armenien. Det nämns inte mycket om Daysams död, men det som står att finna är att Daysam fängslades och gjordes blind av sallariderna år 346.⁷

Shaddadid

Tre mynt från den shaddadidiska dynastin har hittats i Sverige:

Mynt 5

Myntort: Janza

Datering: 400 e.H. = 25 augusti / 23 september 1009

Myntherre: al-Fadl bn Muhammad bn Shaddād

Referenser: Gunnar Holsts samling, KMK; Vardanyan & Zlobin 2014

Mynt 5. Al-Fadl bn Muhammad bn Shaddād, Janza, 400 e.H.

Mynt 6. Al-Fadl bn Muhammad bn Shaddād, Janza, 400 e.H.

Mynt 7. Al-Fadl bn Muhammad bn Shaddād, Janza, 400 e.H.

Vikt: 3,45 gram

Valör: AR dirham

Åtsida: Det finns ingen gud utom Allah (Gud), al-Kadr billa / i Allahs namn i Muharram år fyrahundra präglades denna dirham i Janza

Åtsidans yttre omskrift: 30:3–4 surah al-Rum

Frånsida: Muhammad är Allahs sändebud, Amir al-Sayyid, al-Mansur, Fadel bn, Muhammad Shaddadi
Frånsidans yttre omskrift: 9:33 surah al-Tuba

Mynt 6

Myntort: Janza

Datering: 400 e.H. = 25 augusti / 23 september 1009

Myntherre: al-Fadl bn Muhammad bn Shaddād

Referenser: Gunnar Holsts samling, KMK; Vardanyan & Zlobin 2014

Vikt: 2,08 gram

Valör: AR dirham

Åtsida: Det finns ingen gud utom Allah (Gud), al-Kadr billa / i Allahs namn i Muharram år fyrahundra präglades denna dirham i Janza

Åtsidans yttre omskrift: 30:3–4 surah al-Rum

Frånsida: Muhammad är Allahs sändebud, Amir al-Sayyid, al-Mansur, Fadel bn, Muhammad Shaddadi
Frånsidans yttre omskrift: 9:33 surah al-Tuba

Mynt 7

Myntort: Janza

Datering: 400 e.H. = 25 augusti / 23 september 1009

Myntherre: al-Fadl bn Muhammad bn Shaddād

Referenser: Gunnar Holsts samling, KMK; Vardanyan & Zlobin 2014

Vikt: 2,56 gram

Valör: AR dirham

Åtsida: Det finns ingen gud utom Allah (Gud), al-Kadr billa / i Allahs namn i Muharram år fyrahundra präglades denna dirham i Janza
Åtsidans yttre omskrift: 30:3–4 surah al-Rum

Frånsida: Muhammad är Allahs sändebud, Amir al-Sayyid, al-Mansur, Fadel bn, Muhammad Shaddadi
Frånsidans yttre omskrift: 9:33 surah al-Tuba

Alla tre mynten har Janza som myntort. Janza (Ganja) var en stad i Arran i nuvarande Azerbajdzjan. Stadens namn betyder *skatt*. På två av mynten är det möjligt att läsa tiden för präglingen: muharram "fyrahundra". Dateringen är alltså preciserad till månad i den islamiska kalendern. Muharram är den första kalendermånaden i det muslimska året och har fått ge namn åt den muslimska tidekravningen. Mynten har utöver texten även en liten ornamentslinga på både från- och åtsida.

Al-Fadl bn Muhammad bn Shaddād (375–423 e.H. = 985–1031 e.Kr.) är enligt de hittills funna källorna kring präglingen den första myntherren i den shaddadidiska dynastin.⁸ I början slogs mynten i Partav (Bardāa), men senare flyttades tillverkningsorten till Janza.⁹ Shaddadiderna blev involverade i världspolitikerna då de bysantiska härskarna började söka medel för att säkra sina positioner i Armenien och Transkaukasus.

Den första av Shaddadid var Muhammad bn Shaddād. Efter att Marzuban bn Muhammad bn Musafir blivit tillfångatagen år 337 e.H., kom de kurdiska stammarna och familjerna att dela upp landet i distrikt och det gjorde även Muhammad bn Shaddād. Shaddād fick människorna i Dabil att erkänna honom mot att han skulle skydda deras kvinnor från dalamiterna och andra.¹⁰ De kurdiska shaddadiderna utgjorde en nog så viktig epok i det iranska mellanspelet mellan den arabiska och den turkiska dominansen över området.¹¹

Shaddād hade tre söner: al-Lashkari, al-Mazurban och al-Fadl. Al-Fadl bodde i staden Janza till vilken han lyckades övertala sin bror al-Lashkari att flytta. De båda blev framgångsrika i att hålla fienderna stängna och när den äldre brodern al-Lashkari dog var den yngste brodern al-Fadl den tilltänkta efterträdaren, en förhoppning som dock grusades av att hans äldre bror al-Mazurban kom dit och tog över makten.

Dock kom al-Fadl att mördas sin bror al-Mazurban år 375 e.H. och leda samt expandera sitt rike.¹² Vid

tidpunkten för präglingen av de båda mynten från år 400 e.H. i det svenska fyndmaterialet har alltså al-Fadl suttit vid makten i cirka 25 år. Fyndkontexten för något av de fyra mynten som finns i Sverige är inte känd. Shaddadiska mynt har förutom i Sverige även påträffats i bland annat Tyskland men inte heller där i någon större omfattning.¹³

Avslutning

Mynt som föremål berättar mer än andra föremål i en arkeologisk kontext. Man behöver endast titta på ett mynt för att det ska säga en hel del om sin samtid och för att identifiera ett folkslag eller en nation/union. Oavsett hur mycket historien förvrängs kommer myntet ändå att berätta sin historia. Mynten kan ej förvanskas eller förstöras ur den historiska kontext som de är hämtade ifrån och det finns alltid någon enstaka överlevare.

FOTO: KUNGL. MYNTKABINETTET.

Noter

- Alla sju mynten finns på Kungl. Myntkabinetttet, Stockholm.
- G. Le Strange, 1930 (nytryck). Boken trycktes första gången 1905. Den skildrar mest miljön och hur människorna levde.
- F. Daftary, 1998, s. 47–48.
- ibid., s. 63–65.
- A. A. Быков, 1960. Bykov var den förste som beskrev mynt av Daysam bn Ibrahim al-Kurd.
- A. Vardanyan, 2008, s. 11–20.
- W. Madelung, 1975, s. 232–235.
- S. Album, 2011, s. 160.
- C. E. Bosworth et al. (red.), 1997, s. 169.
- V. Minorsky, 1953, s. 7–9.
- ibid., s. 2.
- Madelung, op. cit., s. 240.
- Muntligen Gert Rispling. Tack!

Litteratur

Album, S.: *A checklist of Islamic coins*, 3. uppl., Stephen Album, Santa Rosa, Calif., 2011.

Bosworth C. E. et al. (red.): *Encyclopedia of Islam*, Vol. 9, 2. uppl., Brill, Leiden, 1997.

Быков, А. А.: *Монеты Дайсама ибн Ибрахима Ал-Курди*, Восточная литература, Moskva 1960.

Daftary, F.: *Sectarian and national movements in Iran, Khurasan and Transoxiana during Umayyad and early 'Abbasid times*, i M. S. Asimov & C. E. Bosworth (red.), *History of Civilizations of Central Asia*, Vol. IV: *The Age of Achievement: AD 750 to the End of the Fifteenth Century*, Part One: *The Historical, Social and Economic Setting*, UNESCO Publishing, Paris, 1998, s. 47–65.

KJ = Kenneth Jonssons databas över myntfynd (opubl.), Numismatiska forskningsgruppen, Stockholms universitet.

Le Strange, G.: *The Lands of the Eastern Caliphate: Mesopotamia, Persia, and Central Asia, from the Moslem Conquest to the Time of Timur*, Cambridge University Press, Cambridge, 1930 (nytryck).

Madelung, W.: *The Minor Dynasties of Northern Iran*, i R. N. Frye, *The Cambridge History of Iran*, Volume 4: *From the Arab Invasion to the Saljuqs*, Cambridge University Press, Cambridge, 1975, s. 198–249.

Malmer, B. (red.): *CNS, Corpus Nummorum Saeculorum IX–XI qui in Suecia Reperti Sunt*, 1: *Gotland 2 Bäl-Buttle*, *Catalogue of Coins from the Viking Age found in Sweden*, Kungl. Vitterhetsakademien, 1977.

— *CNS, Corpus Nummorum Saeculorum IX–XI qui in Suecia Reperti Sunt*, 1: *Gotland 4 Fardhem–Fröjel*, *Catalogue of Coins from the Viking Age found in Sweden*, Kungl. Vitterhetsakademien, 1982.

Minorsky, V.: *New Light on the Shaddadids of Ganja (A.D. 951–1075)*, i V. Minorsky, *Studies in Caucasian History*, *Cambridge Oriental Series* no. 6, Taylor's Foreign Press, London, 1953, s. 1–71.

Vardanyan, A.: *On the coinage of Daysam ibn Ibrahim in Adharbayjan and Armenia in the 10th century AD*, *Journal of the Oriental Numismatic Society* 197, 2008, s. 11–20.

Vardanyan, A. & Zlobin, G.: *A contribution to the study of Shaddadid and Shirwanshah coins*, *The Numismatic Chronicle* NC 174, 2014, s. 352–361.

Författaren Ashti Jangi är masterstudent i allmän arkeologi vid Stockholms universitet och har stort intresse för numismatik. Hennes forskning handlar om orientalistiska mynt med särskild inriktning på sasanidiska och tidiga islamiska mynt ur postkolonialt perspektiv.

Den senmedeltida penningen — perioden 1441–1520

Av Kjell Holmberg

Sannolikt porträttlik trästaty av kung Karl Knutsson Bonde. Konstnär: Bernt Notke (cirka 1440–1509).

FOTO: WIKIPEDIA.

Kristoffer av Bayern 1441–1448

Unionskungen Kristoffer av Bayern lät prägla örtugar i Stockholm och i Åbo. Åbo-örtugarna är ytterst sällsynta och man har använt endast en stamp för åtsidan och en för frånsidan. Åbo-myntningen var alltså kortlivad och av extraordinär karaktär. Möjligen var myntverket i Åbo aktivt endast under en kort period, (troligen) i början av Kristoffers regerings-tid och alltså en parallell myntning till de (troligen) äldsta örtugsmynten från Stockholm med samma centralbokstav.

Myntverket i Västerås var under Kristoffers tid inaktivt. Några örtugar som kan föras till Västerås är inte kända och därmed inte heller några penningar därifrån.

Stockholms myntverk var å andra sidan mycket produktivt under denna

Redan året innan Erik av Pommern formellt avsatts hade Karl Knutsson Bonde utsetts till riksföreståndare, 1438. Först ett par år senare valdes Kristoffer av Bayern till svensk kung och kröntes 1441. Som väntat hade man ännu en gång valt en kunglig efterträdare bland släkten. Kristoffer var nämligen Eriks syster-son, modern hette Katarina av Pommern. Han regerade endast i sju år, till 1448 då han avled barnlös.

Därefter följde ett halvår utan kung med bröderna Bengt och Nils Jönsson (Oxenstierna) som riksföreståndare och det blev många oroliga år framöver. Under året valdes förre riksföreståndaren Karl Knutsson till ny kung. Han regerade i en första omgång fram till 1457, då riksföreståndarna Jöns Bengtsson (Oxenstierna) och Erik Axelsson (Tott) tog över landets ledning några månader. Samma år kröntes Kristian I till svensk konung. Redan 1464 förjagades han och Karl Knutsson blev kung för andra gången. Året därpå var det dags igen, Karl och biskop Kettel Karlsson blev osams. Därefter var denne, Jöns Bengtsson och Erik Axelsson riksföreståndare ett par år tills Karl Knutsson återkom som kung, men han avled 1470.

De följande femtio åren leddes landet av riksföreståndaren Sten Sture den äldre, kung Hans, riksföreståndarna Svante Nilsson, Erik Trolle och Sten Sture den yngre, som sårades i strid 1520. Här följer Kjell Holmbergs försök till uppordning av deras respektive myntning i sin introduktion till den medeltida penningen i Sverige.

MGL

period. Kristoffers Stockholms-örtugar är relativt vanliga och myntningsvolymen var anseelig – mätt både i antal använda stamper och i antal bevarade mynt. Även penningar utgavs och liksom för föregående regenters tid vid makten rör det sig om penningar med krönt huvud inom slät ring. I likhet med Erik av Pommerns penningar är Kristoffers penningar ganska grovt och klumpigt utförda (fig. 1–2).

Då Kristoffers tid som svensk kung var kort föreligger naturligtvis en viss osäkerhet avseende exakt vilka Stockholms-penningar som slogs för honom. Bästa kandidaterna är de som professor Brita Malmer daterar till 1430- och 1440-talen. Detta sagt med reservation för att några av dem kan ha slagits för Erik av Pommern. Men eftersom den senare delen av Eriks

period som kung var politiskt orolig, är det inte orimligt att anta att myntningen då tidvis låg nere eller var av låg volym.

Då återstår frågan om det finns några penningar som kan föras till Kristoffers myntverk i Åbo. Som framgått var myntningen av örtugar mycket begränsad och det är möjligt att inga penningar alls slogs. Om man ändå söker en möjlig kandidat i de kända mynttyperna, så är enligt min åsikt den extremt sällsynta penningen som Malmer benämner KrA VIII (och som saknas i LL) den mest sannolika kandidaten (fig. 3).

Malmer registrerar endast fyra (4) exemplar. Inget av dessa har känd fyndproveniens, men ett av mynten har haltanalyserats och befunnits vara 5-lödigt. Malmer noterar inte att mynten faktiskt uppvisar ringar som

1–3. Två Stockholmspenningar med krönt huvud, med stor sannolikhet slagna för Kristoffer. Längst till höger en ytterst sällsynt 5-lödig penning med krönt A, som möjligen kan associeras med Kristoffers obetydliga myntning i Åbo.

4–6. Penningar utgivna av Karl Knutsson, slagna i Stockholm respektive Åbo.

7–8. Två varianter av Karl Knutssons sällsynta Söderköpings-penningar.

bitecken – om än svaga sådana och högre placerade – vilka på de sämre bevarade exemplaren inte syns alls. Bitecknen ger i och för sig en association bakåt i tiden till Eriks Västerås-penningar, men eftersom silverhalten är lägre bör de vara yngre än Eriks mynt och även stilmässigt skiljer sig dessa mynt från Eriks.

En annan lika intressant association är närvaron av ringar som bitecken bredvid centralbokstaven K på Kristoffers Åbo-örtugar, vilka även – liksom den penning som här diskuteras – har ett litet krönt A bredvid central-K som symbol för myntorten. Man kan ju notera att det även för penningarna från Erik av Pommerns tid föreligger likheter i användningen av bitecken mellan hans penningar och abomynten. Hypotetiskt skulle alltså penningar av typen KrA VIII (fig. 3) kunna vara Kristoffers Åbo-penningar. Detta låter sig dock med nuvarande information knappast bevisas – eller för den delen motbevisas.

Perioden 1448–1470 Karl Knutsson Bonde • Kristian I • Interregnum

Den politiskt oroliga tiden 1448–1470 bjuder på stora utmaningar när det gäller att attribuera de anonyma penningarna till sin respektive myntherre. I synnerhet gäller detta Stockholms-penningarna, ty makten skiftade snabbt under denna period:

- 1448–1457: Karl Knutsson Bonde. Svensk kung. Unionen upplöst.
- 1457–1463: Kristian I. Unionskung. Karl lever i exil i Danzig.

- 1464–1465: Karl Knutsson Bonde. Återigen svensk kung, men går i exil efter mindre än ett år.
- 1465–1467: Interregnum med tre olika riksföreståndare. Karl i exil i Finland men med bibehållen kungatitel och omfattande förläningar.
- 1467–1470: Karl Knutsson Bonde. Återvänder till Stockholm som svensk kung för tredje gången.

Malmer daterar ett antal penningtyper till "mitten av 1400-talet". När det gäller penningar med krönt S vet vi att Karl Knutsson återstartade myntverket i Söderköping år 1453, så ett antal sällsynta penningar med krönt S kan med stor säkerhet föras till tiden efter 1453 och Karl Knutsson. I samma stad präglades även örtugar.

Myntverket i Åbo öppnades 1453 där en omfattande örtugmyntning påbörjades. En mindre grupp penningar med krönt A omgivet av två stjärnor har med stor sannolikhet slagits i Åbo för Karl Knutsson. Vi vet utifrån ett bevarat dokument från 1453 att fram till detta år präglades mynt endast i Stockholm. Men Karl öppnade myntverken i såväl Söderköping som Åbo samma år. Han avsåg även att öppna myntverket i Kalmar, men av detta syns inga spår i det bevarade myntmaterialet. Västerås nämns inte alls och myntverket där var, liksom under Kristoffer, inaktivt. Det kom att öppnas igen först cirka 1480 av riksföreståndaren Sten Sture den äldre.

När det gäller Kristian I och Interregnum finns örtugar bevarade – men bara från Stockholm. Ett rimligt antagande är att endast Stockholms

myntverk brukades under dessa perioder. Högst troligt slogs även penningar i Stockholm – i alla fall under Kristian – men på grund av periodernas korthet kan dessa inte säkert identifieras i materialet. Stockholmsmyntningen (örtugar) under Interregnum 1465–1467 var obetydlig och möjligen präglades inga penningar alls. Om sådana slogs, så kan de hur som helst inte heller med någon rimlig säkerhet identifieras.

Men åter till Karl Knutsson Bonde. Bland ett par grupper Stockholmspenningar – som Malmer daterar till mitten av 1400-talet – finns några väl utförda typer med ett ganska stort ansikte och med ett svallande hår (fig. 4). Man kan helt enkelt inte låta bli att associera till den lilla trästatyetten utförd av mästaren Bernt Notke som förvaras i Gripsholms slott och föreställer Karl Knutsson, samtida och troligen högst porträttlik. *Se bild i inledningen.* Dessa penningar, liksom några andra med ett stort kungahuvud vilket nästan helt fyller ut utrymmet inom den släta ringen, bör vara slagna för Karl. Dels stämmer Malmers datering bra, dels har vi här ett exempel på att stampgravören troligen eftersträvat en viss porträttlikhet. Karls Stockholms-penningar är rätt sällsynta, i alla fall de med väl utförd porträtt.

Karl lät också prägla penningar i Åbo. Dessa kännetecknas av ett ganska litet krönt A omgivet av två stjärnor (fig. 5–6). Stjärnorna förekommer också som bitecken på Karls yngre Åbo-örtugar, där de placerats bredvid det krönte A som adderats till Bondevapnet.

9–10. Penningar från Stockholm respektive Västerås, som med stor sannolikhet kan attribueras till Sten Sture den äldre.

11–12. Till vänster en 4-lödlig penning med krönt huvud som bör vara utgiven av kung Hans. Till höger om denna en ytterst sällsynt penning med krönt A som även den kan vara slagen för Hans. För den sistnämnda penningen saknas dock haltanalys som skulle kunna stödja detta antagande.

13–14. Dessa, de yngsta, extremt sällsynta och endast 3-lödiga, penningarna från Stockholm och Västerås kan troligen associeras med Svante Nilsson Sture.

För den oinvidge är slitna exemplar av Karls penningar förvillande lika de som slogs i Västerås av Sten Sture den äldre med rosor som bitecken. Karls Åbo-penningar är 5-lödiga till skillnad mot herr Stens som är 4-lödiga. Detta är dock inget som man kan fastställa utan avancerad teknisk analysutrustning. Karls Åbo-penningar har dock även en krona med konkv sidokontur som oftast är starkt utsvängd upptill. Sten Stures Västerås-penningar har däremot en krona med rak sidokontur. Karls Åbo-penningar har alltid stjärnor (oftast sexuddiga) som bitecken, medan Stens Stures Västerås-penningar oftast har fembladiga rosor.

Att säkert särskilja dessa två olika slags bitecken låter sig endast göras på välbevarade exemplar. Kronans utförande är i de flesta fall betydligt lättare att klassificera. Ett annat knep är att titta på myntets baksida, där bitecknen och kronan ibland lättare kan karaktäriseras.

När det gäller Söderköpings-penningarna kan de delas in i två huvudtyper, där typen med litet S (fig. 7) knappast är möjlig att förväxla med Albrekts motsvarande myntmotiv. Det finns även mycket sällsynta penningar med stort S som förs till Karl (fig. 8). Dessa kan dock särskiljas från Albrekts, dels på utförandet av centralbokstaven, dels på den mycket lilla kronan som är av samma typ som på penningen med ett litet S. Notera även förekomsten av bitecken på penningarna med stort S; en ring eller (ytterst sällsynt) ett kors.

Sten Sture den äldre riksföreståndare 1470–1497 & 1501–1503

I frånvaro av erkänd kung efter Karl Knutssons död 1470 innehade Sten Sture den äldre som riksföreståndare den högsta exekutiva makten under perioden 1470–1503 med undantag för åren 1497–1501, då Sverige regerades av unionskungen Hans (Johan II). Sten Sture lät prägla mynt, örtugar och halvörtugar, i Stockholm och Västerås vars myntverk öppnades igen omkring år 1480. Örtugarna och halvörtugarna utgavs nu i nationalhelgonet Erik den heliges namn – SANCTVS ERICVS. Notera att de ytterst sällsynta Åbo-örtugarna och halvörtugarna i Sankt Henriks namn, som tidigare attribuerats till denna period, är slagna på 1520-talet. Några Åbo-mynt, penningar eller örtugar, från sent 1400-tal finns alltså inte. Vi behöver under den återstående delen av vår genomgång av den medeltida myntningen endast beakta två myntorter: Stockholm och Västerås.

Från båda myntorterna finns penningar bevarade som med stor säkerhet kan dateras till Sten Stures första period som riksföreståndare. Stockholms-penningarna känns lätt igen på sitt eleganta och mycket karaktäristiska utförande. Viss förväxlingsrisk finns med några av Erik av Pommerns och Kristoffer av Bayerns penningar, men Sten Stures mynt är normalt bättre och mera elegant graverade. Notera speciellt att det ”krönta huvudet” inte har en kungakrona som huvudbonad, utan något som mera liknar en hatt eller mössa av något slag.

Västerås-penningarna har som nämnts ovan ett krönt A omgivet av två fembladiga rosor. Stockholms-penningarna är vanliga, medan Västerås-penningarna är något sällsyntare utan att vara direkt rara (fig. 9–10).

Hans/Johan II 1497–1501 Svante Nilsson riksföreståndare 1504–1512

År 1497 fick Sverige åter en unionskung – Hans av Oldenburg, i Sverige kallad Johan II. Denne avsattes dock redan 1501 och Sverige regerades sedan av riksföreståndare fram till 1520. Maktthavarna under denna period är:

- 1497–1501: Hans av Oldenburg. Unionskung.
- 1501–1503: Sten Sture den äldre. Riksföreståndare.
- 1503–1512: Svante Nilsson: Riksföreståndare.
- 1512–1520: Sten Sture den yngre. Riksföreståndare.

Under Sten Sture den äldres första period som riksföreståndare, 1470–1497, introducerades halvörtugen och denna blev ganska snabbt den dominerande myntnominalen. Visst slogs även örtugar och penningar, men volymen av dessa nominaler minskade kraftigt när vi närmar oss slutet på 1400-talet.

Sten Sture den äldre lät, som tidigare nämnts, slå 4-lödiga (silverhalt 25%) penningar i Stockholm och Västerås. Dessa kan refereras som Malmer KrH YIII (LL XXXII:6) och KrA YIIa (med rosor som bitecken).

Malmer identifierar också några mycket sällsynta eller ytterst rara ty-

per som uppenbarligen är yngre. En 4-lödig typ med krönt huvud, KrH YIV, daterar Malmer till slutet av 1400-talet och en 3-lödig typ, KrH YV, till början av 1500-talet. Likaledes finns det en 3-lödig penning med krönt A, Malmer KrA YVb (punkter som bitecken), som bör ges samma datering. En likartad penning, KrA YVa (utan bitecken) har tyvärr inte haltanalyserats, men det skulle inte förvåna om denna visar sig vara 4-lödig och alltså tidsmässigt då kan associeras med KrH YIV.

De 3-lödigas penningarna är alla ytterst sällsynta, och torde kunna dateras till tidigt 1500-tal. I så fall blir den sannolike myntherren Svante Nilsson (fig. 13–14). Dessa är extremt sällsynta och bara bevarade i ett fåtal exemplar. Malmer har noterat endast fem exemplar av typen med krönt huvud och nio av typen med krönt A.

Även den 4-lödigas KrH YIV (fig. 11) uppträder i fynden först en bit in på 1500-talet. Denna penning är mycket väl utförd och skiljer sig från Sten Sture den äldres penningar avseende huvudbonaden, som på KrH YIV är en kungakrona och inte en mössa. Detta gör att det är mycket frestande att attribuera dem till kung Hans. Även dessa är sällsynta (Malmer har registrerat 43 exemplar). Om vi söker en motsvarande Västerås-penning från Hans kan den 3-lödigas KrA YVb knappast komma i fråga, men penningen KrA YVa (fig. 12) är en möjlig kandidat. Här skulle man dock vilja ha en haltanalys att luta sig mot. Visar sig denna vara 4-lödig skulle det kunna vara ett indicium för en datering till Hans. Denna är ytterst rar och endast tre exemplar är kända av Malmer.

Till sist bör det naturligtvis kommenteras att det är en omöjlighet att med någon som helst säkerhet associera några penningar med Sten Sture den äldres andra korta period vid makten, 1501–1503. Jonas Rundbergs pågående forskning kring örtugsmyntningen visar att i alla fall myntverket i Västerås var aktivt. Som framgått ovan var penningmyntningen dock under snabb avveckling un-

der sent 1400-tal och därmed kan vi bara konstatera att vi inte vet om det slogs några penningar 1501–1503.

Sten Sture den yngre riksföreståndare 1512–1520

Penningmyntningen under Hans och Svante Nilsson var alltså mycket begränsad och naturligtvis frågar man sig om det finns några penningar med ännu senare datering som kan föras till Sten Sture den yngre? Svaret är att så troligen inte är fallet.

Som argument för detta kan bland annat anföras att i den enorma myntskatt som hittades 1972 i Västerås, bestående av drygt 16 000 örtugar och nerlagd omkring år 1520, saknades penningar. Detta kan tolkas som att penningen vid denna tidpunkt helt hade försvunnit ur cirkulation. Myntningen av penningar med krönt huvud eller bokstav bör alltså helt ha upphört många år före 1520.

Penningar återkommer sedan tillfälligt (som tvåsidiga mynt) under Gustav I Vasa, men hans präglingar faller utanför ramen för denna artikel.

Referenslitteratur

Som i tidigare artiklar i denna serie lutar vi oss mot mer allmänt använd referenslitteratur för medeltida mynt till ”LL”, alltså Lars O. Lagerqvists *Svenska mynt under vikingatid och medeltid*, 1970. Senare har Brita Malmer gjort en fördjupande analys i sin *Den senmedeltida penningen i Sverige*, 1980, med vedertagna referensbe-teckningar för där behandlade mynt och som vi också använt här.

I Kjell Holmbergs artiklar i *Numismatiska Meddelanden* XLI (2001) om ”Karl Knutssons penningar från Söderköping” samt i *Studia Numismatica Upsaliensia* 4 (2009) om ”Karl Knutssons penningar från Åbo” har han ytterligare bearbetat myntningen under denne regent med Malmers analyser och resultat som underlag.

I nästa nummer av SNT fortsätter Kjell Holmberg sin medeltidsserie med första örtugsperioden.

FOTO: FÖRFATTAREN.

LOKALA NUMISMATISKA FÖRENINGAR & MYNTKLUBBAR I SNF

Alingsås Numismatiska Förening

Roslagsgatan 27
441 57 Alingsås

Falu-Borlänge Myntklubb

www.fb-myntklubb.se

Göteborgs Numismatiska Förening

www.gnfinfo.se

Halmstads Myntklubb

Öringe 111
31291 Halmstad

Kalmar Myntklubb

www.kalmarmyntklubb.se

Katrineholm Flen Vingåker

Myntklubb

www.kfvmymnt.se

Myntklubben Skilling Banco

www.mksb.se

Myntsamlarklubben Goten

myntsamlarklubbenheten.com

Nola Myntklubb, Örnköldsvik

www.infoom.se/nolamyntklubb

Norrköpings Myntklubb

www.norrkopingsmyntklubb.se

Numismatiska klubben i Uppsala

www.nku.nu

Samlarföreningen Klave

Oskarsgatan 12
331 41 Värnamo

Samlarklubben Numis

Skellefteå

Sigtuna Myntklubb

www.sigtunamyntklubb.se

Stockholms Myntklubb

www.stockholmsmyntklubb.se

Strängnäs Myntklubb

strangnasmyntklubb.wordpress.com

Svenska Pollett föreningen

www.pollett.se

Södra Dalarnas Myntklubb

medlem.spray.se/sdmyntklubb

Vetlanda Numismatiska Förening

Ölandsgatan 7
574 37 Vetlanda

Villstadortens Myntklubb

Hedvägen 4
314 33 Hyltebruk

Västerbergslagens Myntklubb

Flatenbergsvägen 4
777 34 Smedjebacken

Ändringar och tillägg?

Kontakta: info@numismatik.se

Ett nyupptäckt guldmynt från Karl IX:s tid

Av Bengt Hemmingsson

På Fritz Rudolf Künker GmbH:s auktion nr 279 den 23 juni 2016 såldes ett tidigare okänt guldmynt från Karl IX:s regering. Det rör sig om en prägling från 1606 som tidigare var känd i silver, men som nu kom fram i guld till en vikt av 6,90 gram.

Det märkliga med detta mynt är att det är slaget med samma stampar som till 1606 års 16-mark i guld, men präglingen är gjord innan fränsidans valörbeteckning punsats in. De två kända silverexemplaren (se mera nedan) väger 14,50 och 14,52 gram, vilket motsvarar ½ riksdaler. Fränsidesinskriften, *MONETA NOVA AUREA REGIS SVECIAE* (= Riket Sveriges nya guldmynt), visar dock att stamparna egentligen varit avsedda för prägling i guld.

I slutet av år 1605 utvidgades den sedan en tid tillbaka införda tullen i form av silverväxel, vilket innebar att den nu skulle belasta såväl in- som utförseln. 10 riksdaler eller motsvarande värde i silver skulle inlevereras till Myntet för varje 100 dalers värde i utgående gods, medan 5 ungerska gyllen skulle inlämnas för motsvarande värde i inkommande gods. Inlämnarna skulle återfå 36 öre per riksdaler och 8 mark för varje ungersk gyllen.

Denna bestämmelse ledde till ett kraftigt ökat inflöde av guld till myntverket i Stockholm. En ny myntordning synes också ha utfärdats i anslutning till 1605 års beslut om växel i ungerska gyllen. Dessa skulle nämligen smältas om ”utan någon tillsättning” och präglas till så kallade caroliner i valören 16 mark. På en viktmark myntmetall skulle 42 ½

dylika skrodas, vilket motsvarar en bruttovikt om 4,95 gram per mynt.

Redan den 1 januari 1606 överlämnades trettio nyslagna exemplar av de första carolinerna till kungen själv av hans räntmästare. 1606 års caroliner bär på åtsidan kungens lagerkrönte porträtt och till präglingen användes två åtsidesstampar samt en fränsida. Den mest påtagliga skillnaden mellan de båda åtsidorna är årtalssiffrornas storlek. I räntekammaren uppbars 4750 caroliner under året, men i avsaknad av myntränskaper kan vi inte avgöra om detta utgjorde hela myntningen.

Ungerska gyllen

Det nyupptäckta myntet har av naturliga skäl slagits innan den ordinarie präglingen av 16-marken ägde rum, eftersom samma stampar använts,

dock innan valörsiffrorna punsats in. Det innebär att det präglades redan före årsskiftet 1605/06 och till en annan vikt än carolinens. En ungersk gyllen synes ha handlats till 11 mark vid denna tid, även om de styrande försökte genomdriva en lägre kurs. Künkers exemplar väger med andra ord 2 dukater, eller om man så vill, 2 ungerska gyllen. Det ligger närmare till hands att ge myntet den senare benämningen, eftersom guldet ju enligt växelordningen skulle erläggas i detta myntslag. Den venetianska dukaten och den ungerska gyllen hade för övrigt i stort sett samma guldinnehåll.

Vi kan endast spekulera i skälen till varför man präglade guldmynt utan valörbeteckning innan årsskiftet 1605/06. En möjlighet är ju att Karl IX från början avsåg att ge ut ungerska gyllen, inte mynt enligt svensk

1. Karl IX, Stockholm, 2 ungerska gyllen 1606. Utan valörbeteckning.

FOTO: KÜNKER.

2. Karl IX, Stockholm, 16 mark 1606 (stort årtal, stamp 1). Med valörbeteckning, 16 M.

FOTO: KÜNKER..

3. Karl IX, Stockholm, 16 mark 1606 (litet årtal, stamp 2).
Med valörbeteckning, 16 M.

ANTIKÖRENS AUKTION 17, FOTO: ULF OTTOSSON.

markräkning. Det var dock ingen af-fär att växla in en ungersk gyllen till kursen 1:1, utan han har tydligen i stället bestämt sig för att betala 8 mark för en gyllen som var värd 11 mark. Skillnaden utgjorde en tull som köpmännen blev tvungna att erlägga. När de under riksdagen år 1607 klaga-de över den betungande tullen i form av växeln, svarade kungen att om en ungersk gyllen kostade dem mer än vad de fick i utbyte på Myntet, så kunde de väl höja priset på sina va-ror i sin tur. Någon ändring i bestäm-melserna var han med andra ord inte beredd att göra.

Kända exemplar

De kända exemplaren av 1606 års präglingar med carolinerstamprar

Utan valörbeteckning:

1) 2 ungerska gyllen, vikt 6,90 gram. Künker auktion 279, 2016 nr 3650; tidigare proveniens ej angiven. Fig. 1.

2) ½ riksdaler, vikt 14,50 gram. Kungl. Myntkabinetet. Myntet in-gick i den von Platenska gåvan år 1889. Enligt Daniel Georg Neschers anteckningar fanns myntet år 1777 i Charles de Geers samling. Han hade ärvt myntsamlingen av sin farbror med samma namn (1660–1730), som grundlade den. Charlotta von Platen, född de Geer (1813–1888), testamen-terade den magnifika samlingen till KMK.

3) ½ riksdaler, vikt 14,52 gram. Bonde del 5, 2009 nr 217. I katalogen angavs endast proveniensens ”Eric-berg före 1896”, men myntet här-stammar sannolikt ur David Samuel von Madais samling, vilken såldes på

auktion i Hamburg 1788, nr 606. Det finns också beskrivet såsom nr 2617 i del 3 av den år 1767 utkomna katalo-gen över Madais talermynt. Två andra rariteter ur Madais samling ingick nämligen i den bondeska samlingen: Johan III:s praktmynt i silver från år 1576 (Bonde del 3 nr 147) och hertig Karls unika daler 1587 (Bonde del 6 nr 136). Det sistnämnda myntet köp-tes på Madais auktion av Jonas Norn (1719/20–1795), vars samling i sin tur förvärvades av David Gotthard Hildebrand (1761–1808), grundaren av myntkabinetet på Ericberg. Det troliga är att ½-riksdalern 1606 också ropades in av Norn år 1788 och sedan ingick i Hildebrands förvärv år 1797.

Med valörbeteckning 16 M/ark:

1–10) Exemplar i offentliga sam-lingar, bland andra KMK, Antell nr 338 och Uppsala universitets mynt-kabinet nr 102331. Av dessa är åtta slagna med åtsidesstamp 1; (stort årtal) och två med stamp 2 (litet årtal), se Menzinsky del II s. 90.

11) Privat ägo, stamp 1. Ex Svens-son 1966 nr 212 = Ekström, Ahlström auktion 12, 1976, nr 45 = Hagander, Künker auktion 208, 2012 nr 7515.

12) Privat ägo, stamp 1. Ex Bon-nier 1913 nr 177 = Otto Smith 1977 nr 177.

13) Privat ägo, stamp 2. Ex Schmitz 1989 nr 440 = Ahlström auktion 42, 1990, nr 102 = Antikören auktion 17, 1995, nr 41 = Ahlström auktion 56, 1997 nr 440. Fig. 3.

14) Privat ägo, stamp 1. Ex Bonde 3, 2008 nr 187 = MISAB auktion 16, 2015, nr 642.

15) Privat ägo, stamp 1. Ex Künker auktion 201, 2012 nr 61. Fig. 2.

Källor och litteratur

Daniel Georg Neschers anteckningar i ett exemplar av Berchs myntbeskriv-ning 1773, Kungl. Biblioteket, signum D:209:1–3.

Peder Pederssons räkenskap 1606, Rän-te-kammarböcker vol. 66, Kammararkivet.

Stockholms stads tänkeböcker från år 1592, IX: 1616–1617, s. 455; betr. kursen på ungerska gyllen = 11 mark. Stockholm 1968.

Madai, D. S. von: *Vollständiges Thaler-Cabinet*, del 3, s. 4. Königsberg 1767.

Menzinsky, H.: *En studie av Karl IX:s mynthistoria*, del II s. 90f.; del III s. 24f. Lviv 2007–2008.

Nyqvist, J. I.: *Om riksdagen i Uppsala år 1607*, s. 35 (Uppsala 1865).

Samling Bonde på Ericberg, del 5. Myntauktion 2009-11-20, Ulf Nordlind Mynthandel AB, Stockholm. Text till lot nr 217: ½ riksdaler 1606.

Stiernman, A. A. von: *Samling utaf Kongl. Bref, Stadgar och Förordningar etc. angående Sweriges Rikes Commerce, Politie och Oeconomie*, I, s. 499ff.: växelordningarna 13/11 och 10/12 1605. Stockholm 1747.

Bli medlem i

**SVENSKA
NUMISMATISKA
FÖRENINGEN**

Siftad 1873

Årsavgiften är 250 kronor

Som medlem får du även
Svensk Numismatisk Tidskrift
som utkommer med
åtta nummer per år

info@numismatik.se

Skingrat depåfynd i Hälsingland 1911 – Sturemynt 1478 på avvägar

Av Monica Golabiewski Lannby

I samband med mitt snart avslutade arbete inom projektet Sveriges Mynthistoria, Landskapsinventeringen, del 14, Gästrikland och Hälsingland, fann jag ett par mindre tidningsnotiser från hösten 1911 med kortfattad beskrivning av ett litet men intressant depåfynd med senmedeltida svenska mynt.

I bland annat Aftontidningen berättas om ett **Märkligt fynd af gamla mynt. Delvis redan förskingrade:**

Fyndet består av 17 tämligen väl behållna silvermynt, förskrivande sig från slutet av 14- och början av 1500-talen. Två av mynten äro utan allt tvifvel s.k. Karl Knutssons örtugar med årtalet 1468. Två andra bära utom den för alla gemensamma inskriften: Moneta Stockhol' eller Aros (?) Ericus Rex samt en åtta, hvarför de torde förskriva sig från Eriks av Pommern tid. Åtta stycken härröra med bestämdhet från Sten Sture d.ä.:s tid. Av det unika fyndet har emellertid en del sålts och en del skänkts bort ... (Aftontidningen 16 oktober 1911.)

Endast denna lilla tidningsnotis. Men ett kort, handskrivet brev som bevarats på ATA berättar lite mer. Fyndet kom till Riksantikvarieämbetets kännedom först den 8 januari 1912. Då skrev nämligen "skogselven" L. O. Svensson från Sveg i Härjedalen till riksantikvarien Hans Hildebrand, inte så mycket för att berätta om fyndet utan för att han helt enkelt undrade över myntens ekonomiska värde eftersom han ville sälja dem:

Som jag är ägare av tio (10) st gamla mynt, vilka äro hittade i Ytterhogdals socken i Huskölens by (Jämtlands län)

1. Örtug från Stockholm med omskriften SCS ERICVS REX på åtsidan och MONETA STOCKHOLM 1478 på frånsidan.

2. Halvörtug från Västerås med omskriften SCS ERICVS REX på åtsidan och MONETA AROS på frånsidan.

den 23/9 1911. Mynten hittades av 2 st. arbetare som var sysselsatt med odling, där det ej odlats förut, utan odlingsplatsen var en tallbacke ungefär 10 meter från Ljusnan (elf). Det hittades (16) sexton mynt av vilka jag nu är ägare av 10 st. Nu tänker jag sälja mynten och frågar härmed vördsamt huru högt pris de betingar. 6 utav mynten äro från Sten Stures d.y. tid, 2 st från Karl VIII Knutssons örtugar, samt 2 st från Erik den XIV tid. Alla mynten äro av silfver. Wore nu tack-samt om jag kunde erhålla underrättelse, huru högt värde de har.

Riksantikvarien själv besvarade Svenssons fråga den 24 januari med en begäran om myntens insändande. Så blev det emellertid inte.

Svensson hade möjligen köpt tio av de funna mynten direkt av upphittarna. Kanske kände de inte till sin skyldighet att anmäla fyndet och i första hand hembjuda mynten åt staten. I

vilket fall som helst valde de att sälja och tydligen också skänka bort dem.

Nu rådde tydligen skilda meningar om antalet funna mynt, sjutton stycken (Aftontidningen) eller sexton (Svensson). Men bara tolv mynt är något så när beskrivna, av vem kan man undra och efter vilken referensbok, om man nu hade någon. Hans Hildebrands *Mynt från Sveriges medeltid*, som ligger närmast i tid före det lilla skattfyndets uppdagande? Möjligen var det i så fall därför som skogselven Svensson vände sig direkt till "Riksantikvarien H[err]. H. Hildebrand, Stockholm" (som ju dessutom var en erfaren numismatiker).

Tolkning

Gemensamt för alla i Huskölen funna och något så när beskrivna mynt är omskrifterna MONETA STOCKHOLM och MONETA AROS, vilka står för mynthusen i Stockholm respektive Västerås. På två av mynten ses dessutom texten ERICVS REX – som inleds med något som man inte kunnat tyda och skrev det som (?), men som borde vara förkortningen SCS (för Sanctus) – samt siffran 8.

På två andra mynt tror man sig se årtalet 1468 enligt notisen (ett årtal som inte finns alls på svenska mynt), varför man drog den felaktiga slutsatsen att de var utgivna under Karl Knutsson Bondes regeringstid. Ingen annan ledtråd som centralmotiv – till exempel kungabild och trekronors-sköld eller bokstav och krona – är nämnd i tidningsnotisen.

Vi kan förutsätta att det i notisen angivna årtalet ska vara 1478. På vissa av riksöverstyrelsens Sten Sture den äldres (1470–97, 1501–03) örtugar från Stockholm finns årtalet 1478

som det skrevs på den tiden (se fig. 1), eller enbart 8. På halvörtugarna är ibland årtalet skrivet som 1^ och ^8 eller enbart 8. Det är första gången ett år anges på våra mynt och det hänvisar till myntordningen i Stockholm den 4 juli 1478, i vilken det även beslutades om att ge ut halvörtugar. På Västerås-mynten däremot finns inte årtalet 1480 med, trots att dess myntordning är från detta år.

Dessa mynt har omskrifter som nämns i beskrivningen ovan. SCS ERICUS REX syftar på kung Erik Jedvardsson den helige från 1100-talet, ett namn man använde symboliskt eftersom myntutgivaren Sten Sture var riksföreståndare och inte kung. Åtminstone fyra mynt kan följaktligen vara Sten Sture den äldres örtugar och halvörtugar präglade i Stockholm efter 1478 plus eventuellt de åtta som man i tidningsnotisen ovan är helt säker på.

Återstår de obestämda mynten med "den för alla gemensamma" myntortsinskriften. Kombinationerna MONETA STOCKHOL eller MONETA AROS tillsammans med ERICVS REX finns också som ERICVS REX DSN på mynt präglade för Erik av Pommern (1396–1439) – där DSN syftar på den regerande kungens styre över Danmark, Sverige och Norge. Men det verkar mest sannolikt att alla mynt i depåfyndet är örtugar och/eller halvörtugar utgivna under Sten Sture den äldre i Stockholm och Västerås.

Stör gör bara att man är så säker på att åtta av örtugarna ska vara präglade för Sten Sture den äldre och att brevskrivaren uppger i sin ägo ha sex Sten Sture den yngres mynt. Hur trodde man sig veta det så säkert, inskriften? Endast på Sten Sture den yngres mynt framgår ju tydligt dennes namn STEEN STVRE RITTER, men den omskriften är inte nämnd.

Osäkert alltså, men intressant och trevligt ändå med det lilla örtugsfyndet i en tallbacke alldeles invid Ljusnans strand en höstdag 1911. Undrar var mynten finns nu.

FOTO: UR N. L. RASMUSSENS STURETIDENS SVENSKA MYNTFÖRHÅLLANDEN. 1970.

Riksgäldskontorets räntepollett på 6 runstyck specie 1790. Mått cirka 157 × 93 mm.

FOTO: FÖRFATTAREN. SE ÄVEN OMSLAGSBILDERNA.

Riksgäldskontorets räntepolletter

Åren 1790–1791 använde sig Riksgäldskontoret av papperspolletter för att betala upplupen ränta för vissa creditsedlar (en form av obligationer). Den 22 april 1789 tillkännagav Rikens Ständers Riksgälds Contoir utgivande av creditsedlar (obligationer) med 3 procents ränta. Dessa skulle inlösas efter ett år. De utgavs i en stor mängd och vid årsskiftet nio månader senare var den utelöpande sedelstocken omkring 5,2 miljoner riksdaler. Creditsedlarna med 3 procents ränta användes 1789–1790.

Till en början inlöstes sedlarna efter ett års löptid med nya creditsedlar, banksedlar eller silver. Men folk föredrog bankens sedlar eller silver varför Riksgäldskontoret kom i svårigheter. Emissionerna av creditsedlar upphörde vid 1790 års utgång och ett obligationslån upptogs. Kvarvarande creditsedlar växlades mot riksgälds-sedlar och efter 1792 års slut fick inga creditsedlar mera vara i omlopp.

Räntan på 3 procent betalades med speciella räntepolletter. Räntan beräknades dock längst per 10 mars 1791 och efter 1792 betalades ingen ränta alls på inlämnade creditsedlar.

Enligt texten på räntepolletterna kunde dessa inlösas vid årets slut eller efter anfordran. Valutan specie anges, liksom på creditsedlarna. Utseendet på räntepolletterna varierar. Räntepolletterna från 1790 har dag, månad och den sista årtalssiffran skriven för hand. Handskrivna är också sedelnumret, valören och namnteckningarna.

Längst upp på pollettsedlarna återfinns ett vattenmärke med texten: R ST CONTOIR. En vitstämpel, kontorets lilla sigill, finns vid namnteckningarna. I vitstämpeln anges inom en pärlrand R: S. / CONTOIRE / 1789. (Beslutet för polletterna är daterat den 2 oktober 1789). Upphovsmannen till vitstämpeln var medaljkonstnären C. G. Fehrman.

Under 1791 ändrades utseendet på räntepolletterna. Bland annat ändrades texten till: "... hafver Sedelhafvaren vid anfordran at upbära en Summa ...". Dessutom ändrades att sista årtalssiffran är tryckt. Det finns dock exempel på räntepolletter med denna text, där sista årtalssiffran är utelämnad och där det finns plats att för hand fylla i en sådan siffra. Det förekommer också räntepolletter från 1790 där endast nummer, dag, månad och sista årtalssiffran samt namnteckningarna är handskrivna. Valörerna är tryckta och finns med beloppen 24, 16, 12, 8 och 4 skilling. Baksidan på räntepolletterna är blank.

Räntepolletterna finns i olika valörer från 2 runstyck specie till den högsta påträffade valören 36 skilling 6 runstycken specie. Riksgäldssedlarnas valörer indelades i 1 riksdaler = 48 skilling (sk), 1 skilling = 12 runstycken (rst).

Den 9 november 1792 beslöts att utelöpande räntepolletter skulle inväxlas senast den 30 juni 1793.

Magnus Widell

Brenner-medaljen till Bengt Holmén

Bengt Holmén har under år 2016 tilldelats två medaljer för sitt mångåriga och entusiastiska arbete inom ämnet numismatik. Dels har han förärats Gunnar Holst-medaljen, dels har beslut fattats om att Brenner-medaljen utdelas till Bengt Holmén av Svenska Numismatiska Föreningen på Linnéuniversitetet i Växjö den 4 oktober 2016.

Brenner-medaljen

Brenner-medaljen utdelas till ”svensk eller utländsk medborgare, som utmärkt sig antingen genom att på ett föredömligt sätt främja numismatikens intressen i Sverige och kunska- perna i detta ämne eller genom en synnerligen framstående samlargärning”.

Motiveringen överensstämmer väl med Bengt Holmén's insatser. Bland hans främsta förtjänster finns hans idoga arbete med att förmedla och sprida numismatik till en brett historiskt intresserad krets. Med sällsynt energi och ihärdighet har han stärkt svensk numismatik. Under årens lopp har han etablerat ett omfattande nationellt och internationellt kontaktnät som har resulterat i ett stort antal högklassiga föredrag i Västsverige. I sin gärning har Bengt investerat mycket tid och tillsammans med sin maka Rut även bidragit med ekonomiska insatser. Ett resultat av detta, och som kommer att stå sig många år framöver, är instiftandet av Rut och Bengt Holmén's stiftelse för numismatik.

Rut och Bengt Holmén's stiftelse för numismatik

Gunnar Holst's stiftelse för numismatik har uppgått i *Rut och Bengt Holmén's stiftelse för numismatik*. År 2015 bildades en ny stiftelse för numismatik genom att tillgångarna i Gunnar Holst's stiftelse för numismatik och en betydande donation från Rut och

Bengt och Rut Holmén år 2016.

FOTO: EJE JOHANSSON.

Bengt Holmén överfördes till en ny stiftelse som fått namnet Rut och Bengt Holmén's stiftelse för numismatik. Den nya stiftelsen har liksom den tidigare som ändamål att ”stödja numismatik, numismatisk forskning och forskning inom ekonomisk historia som ansluter till numismatik samt medverka till att sprida forskningsresultat genom att anordna minst en offentlig föreläsning om året i ett numismatiskt ämne i Göteborg eller dess omnejd samt lämna bidrag till skrifter och/eller forskning. Om möjligt äger numismatisk forskning som belyser förhållanden i Västsverige företräde. Samarbete kan ske med institutioner, föreningar, museer eller enskilda som kan gagna stiftelsens syften.” Ordförande i Rut och Bengt Holmén's stiftelse är Eje Johansson.

Den tidigare Gunnar Holst's stiftelse instiftades år 1991 av Göteborgs Numismatiska Förening (GNF) på initiativ av Bengt Holmén för att hedra Gunnar Holst på hans ättioårsdag. Gunnar Holst var hedersledamot i GNF och närde att särskilt intresse

för islamiska mynt. Han författade bland annat skriften *Dirhemen – ett medeltida världsmünt* (Holst 1985). Valet av den förste mottagaren av Gunnar Holst-medaljen föll därför på Gert Rispling, expert inom islamisk numismatik. Även om stiftelsen nu byter namn så kvarstår också framledes utdelningen av Gunnar Holst-medaljen.

Bengt Holmén var ordförande i Gunnar Holst's stiftelse för numismatik från 1991 fram till år 2015. Som ordförande i stiftelsen verkade han på flera sätt. Olika museer och institutioner uppvtaktades med förslag om samarbete och ett stort antal seminarier har arrangerats tillsammans med dessa. Gunnar Holst's stiftelse har under flera år tillsammans med GNF ordnat *Myntets dag*. En blandning av föredrag har då presenterats av medlemmar i GNF samt inbjudna externa föreläsare i Göteborg men även på Lödöse museum. Dessutom har större tematiska seminarier arrangerats, exempelvis *Mynt och mentaliteter* (2011), *Myntskattefynds vetenskapliga*

Rut och Bengt Holmén år 1991 i GNF:s tillfälliga lokal vid Skeppsbron i Göteborg.

UR: GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING 1973–2003, AV ROLF SANDSTRÖM. GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENINGENS SMÅSKRIFTER 25.

värden (2013) och *Fornminnesskyddskonferensen* (2015). Som ordförande har Bengt Holmén även arbetat med ekonomiska aspekter av stiftelsens arbete.

Till Rut och Bengt Holmén's stiftelse för numismatik har under år 2016 också en ekonomisk förstärkning tillkommit genom en gåva av Berit Ring. Vartannat år kommer ett offentligt föredrag att arrangeras i hennes namn, företrädesvis rörande polletter.

Gunnar Holsts stiftelse var medlem i *International Numismatic Council*. Detta medlemskap har övertagits av Rut och Bengt Holmén's stiftelse för numismatik.

Bengt och Rut Holmén's verksamhet

Bengt Holmén föddes år 1929 i Borås och flyttade 1933 till Hisingen. År 1951 tog han folkskolelärarexamen i Göteborg och han verkade där som folkskolelärare, ämneslärare och adjunkt. Bengts intresse för historia och ekonomi ledde fram till en fil-

mag. baserad på ämnena historia, samhällskunskap, nationalekonomi och geografi. Senare läste han också Antikens historia och samhällsliv på universitetet. Med sin bakgrund som lärare och magister i historia såg han potentialen i mynten som pedagogiskt hjälpmedel. Detta har han skrivit om i artikeln "Att spegla antiken med mynt" (1991).

Bengt är en eldsjäl som under decennier har varit en starkt drivande kraft inom Göteborgs numismatiska kretsar. Åren 1987–1991 var han ordförande i Göteborgs Numismatiska Förening. Han har också varit sammanställande eller på annat sätt aktiv i föreningens sektioner (bland annat antiksektionen och medaljsektionen). Bengts bidrag till GNF:s verksamhet kring föredragsverksamheten har på ett illustrativt sätt beskrivits på följande vis: "Den som har den största äran för denna bildningsverksamhet är Bengt Holmén. Redan innan han blev ordförande, ansvarade han för föreningens programverksamhet såväl på månadsmötena som inom sektionsverksamheten.

Bengt är en veritabel idéspruta. Han har goda kontakter med många framstående forskare såväl inom som utom landets gränser och han har förmågan att övertala kunniga medlemmar att göra en insats. Saknas stoff, så drar han sig inte för att på känt lärarmanér dela ut arbetsuppgifter. Någon medlem kan till exempel få till uppgift att läsa in något kapitel ur någon numismatisk bok, vilket han sedan får återberätta för publiken. Han sparar sig inte heller själv utan tillhör en av föreningens flitigaste föredrags-hållare. Styrelsens problem har väl i stället bestått i att försöka bromsa honom!" (Sandström 2003:31).

Signifikant för Bengt är hans vilja att brygga mellan akademisk numismatik och en bredare allmänhet. Ambitionen är att ständigt försöka nå en större krets och fler besökare. Hans övertygelse tycks vara att bara folk får veta att evenemangen finns så kommer publiken strömmande.

Därför har han bedrivit lobbyverksamhet bland journalister, museer och universitet. Viljan att förmedla en publik numismatik har även kommit till uttryck i skriften *Mynten berättar* (1982).

Bengts numismatiska intresse har på flera sätt en internationell förankring. Han är medlem i flera numismatiska föreningar utomlands: Storbritannien (*Royal Numismatic Society* samt *British Art Medal Society*), Frankrike, Grekland, USA (*American Numismatic Society*) samt i den internationella medaljorganisationen FIDEM. Bengt har närvarat vid flera av de stora internationella INC kongresserna som hålls var sjätte år: London 1985, Bryssel 1991, Berlin 1997, Madrid 2003, Glasgow 2009 och Taormina 2015.

Rut Holmén (född Svalegård i Svenljunga) är utbildad folkskolelärarinna och var under många år verksam som logoped. Hon har aktivt bidragit både i GNF:s och i Gunnar Holsts stiftelsens verksamhet. Hon var styrelsemedlem i GNF 1972–1976 och under flera år ansvarig för föreningens bibliotek. Hon har med strukturerat arbete byggt upp en fin numismatisk referenssamling. En insats inte att förglömma är de många medaljörer och andra föredragshållare från när och fjärran som av Rut tillsammans med Bengt har välkomnats i klubblokalen på Jungmansgatan. Många numismatiker har fått avnjuta smörgåstårter och ett glas vin i klubblokalen! År 1989 fick Rut och Bengt GNF:s förtjänstmedalj.

Som pensionärer reste Rut och Bengt under flera år till Cypern. Där höll Bengt numismatiska och konstvetenskapliga föredrag. Med anledning av detta utsågs Rut och Bengt av *Lanarka Municipality* till "Loyal friends" år 2011.

Bengt Holmén's skrifter i urval

I Svensk Numismatisk Tidskrift har Bengt skrivit om flera av mottagarna av Gunnar Holsts medalj. Andra publicerade texter är:

Bengt Holmén.

UR: ATT SPEGLA ANTIKEN MED MYNT, S. 73. 1991.

Mynten berättar. Natur och Kultur. 1982.
Göteborgs Numismatiska Förening. Kort historik. *SNT* 1987:4–5.
B.A.N.S. föreläsningkurs i Cambridge 1987. *SNT* 1988:1.
Dr John Kent gör succé. *SNT* 1989:6.
Att spegla antiken med mynt. *Glöstorpskolan från insidan*. 1991.
Gunnar Holsts stiftelse för numismatik stiftad. *SNT* 1992:3.
Att starta en medaljcirkel. *SNT* 1992:6.
Medaljkongressen i Haag 21–24 oktober 1998. *SNT* 1999:3.
Numismatikens dag 8 oktober 2006 på Lödöse museum. *SNT* 2007:1.
Sjuttio minuter med Ulrika. *SNT* 2013:5.
Rune Ekre 1924–2013 (med Lars O. Lagerqvist). *SNT* 2014:1.
Sedelexpert ur tiden, Sune Persson 1938–2014. *SNT* 2014:3.

Mottagare av Gunnar Holsts stiftelses medalj 1991–2016

Mottagare av Gunnar Holsts stiftelses medalj har bjudits till Göteborg där de bidragit med föredrag. I samband med detta har de blivit hjärtligt välkomnade med visningar av staden och utflykter till närbelägna besöksmål. Bland mottagarna finns ett stort antal prominenta mottagare. I *SNT*

2014:2 presenterade Bengt en lång lista över Gunnar Holsts stiftelses medaljörer och deras föredragstitlar i samband med mottagandet åren 1991–2013.

En pristagare skall läggas till den tidigare publicerade listan:

1996 – Ted Buttrey, Cambridge.

Efter 2013 har följande personer pristats:

2014 – Cécile Morrisson, Paris: *Gold and the Economy of the Byzantine Empire*.

2015 – Ernst Nordin, Stockholm.

2016 – Bengt Holmén, Göteborg.

Cecilia von Heijne

Referenser

Holst, G. 1985. Dirhemerna – ett medeltida världsmünt. *Göteborgs Numismatiska Förenings småskrifter*, 18.

Gustavsson, B. 2016. Rut och Bengt Holmén's stiftelse för numismatik bildad. *SNT* 2016:1.

Sandström, R. 2003. Göteborgs numismatiska förening 1973–2003. *Göteborgs Numismatiska Förenings småskrifter*, 25.

Ur Stockholmspolletter, SP 5A.17.5.

FOTO: KMK.

De gula spårvägs-korten gå åt

Till förmån för husmoderskolorna har Norra Spårvägsbolaget sedan den 20 maj tillhandahållit allmänheten gula rabattkort. Åtgången på desamma har varit ganska god, och hittills ha försålts öfver 34 000 sådana kort. Då husmoderskolorna erhålla något öfver 9 öre pr kupong, komma sålunda redan nu på deras lott öfver 3 000 kr., hvilket ju är ett afsevärdt tillskott till den prisvärda rörelsens bedrivande.

Södra Spårvägsbolaget använder, som bekant, ej kuponger, utan polletter, som nedläggas i bössor. De vanliga polletterna säljas i gröna påsar, men sedan styrelsen nu beslutit följa Norra Spårvägsbolagets exempel, komma inom kort polletter i gula påsar att försäljas på detta spårvägsnätets vagnar. Dessa gula påsar skola icke innehålla mera än 10 polletter; för den tilläggsbeviljning på 1 pollett, som skall utgöra skolornas vinst, erlägger bolaget motsvarande afgift.

Gula spårvägs-pollettpåsar äfven i Norrköping

Norrköpings Elektricitetsverk och Spårvägsbolag har medgifvit att vid försäljning af rabattpolletter till spårvägarna utom de vanliga påsarna med 11 polletter tillhandahålla gula och blå påsar med endast 10 polletter, därvid värdet å den 11:e polletten tillfaller första majblommans lokal-kommitté.

Tidningsnotiser i Wedbergs klippsamling 1911 s. 144

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt Sedlar Medaljer
Ordnar Nälmärken

Öppettider:
Vardagar 10.00 – 18.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08 – 411 50 81
Fax. 08 – 411 52 23

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46
Box 5132 • 102 43 Stockholm
Tel. 08 – 662 62 61
Fax 08 – 661 62 13

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR
MEDALJER • ORDNAR

*Lagerlista över svenska personmedaljer
och numismatisk litteratur*

www.nordlindsmynt.se

VÄLKOMNA TILL SFHVs AUKTION NR 74

LÖRDAG 19 NOVEMBER
kl. 11.00
Visning från 10.00

Sheraton Stockholm Hotel
Tegelbacken 6, Stockholm,
Mälarsalong D

Inlämning senast 7 oktober till
EskilstunaMagasinet
Fridhemsgatan 4
633 58 Eskilstuna.

Vid frågor kontakta
Bo Niklasson
016-13 48 84, 070-629 09 58
bo.niklasson@eskilstunamagasinet.se

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Olympiska föremål

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel. 08 – 411 08 07

Öppet: måndag – torsdag 11–13

Strandbergs Mynthandel & Aktiesamlaren AB

Värderar, köper och säljer
mynt, ordnar, medaljer, aktiebrev,
sedlar, äldre handlingar m.m.

www.strandbergs-mynt.se

Obs! Ny besöksadress:
Hantverkargatan 36, Kungsholmen
Box 7377, 10391 Stockholm
Tel. 08 – 611 01 10

Skarabé Mynt & Guld AB

köper och säljer
MYNT, SEDLAR
och MEDALJER
Föremål från antiken

Västra Hamngatan 6
411 17 Göteborg
Tel. 031 – 135 088
skarabe@telia.com – www.skarabe.eu
Öppet: Vardagar 10–18

hastur.fi

- polletter
- rederimärken
- medaljer
- knappar
- exonumia

hastur.fi

- 8/10 Myntmässa i Norrköping, Norrköpings myntklubb
 8/10 Mynt- och medaljauktion, Holmasto, Helsingfors
 30/10 Møntbørs 2016, Dansk Numismatisk Forening, Frederiksberg
 12/11 Myntauktion, Myntkompaniet, Stockholm
 19/11 SFHV, auktion nr 74, Stockholm
 2017/mars Myntauktioner i Sverige AB, Stockholm

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
 BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
 TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppgesamlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
 Tel. och fax 046 – 14 43 69
 e-post: siv-gunnar@swipnet.se

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av för närvarande 21 mynthandlare i flera olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige.

Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

ANTIKBODEN

Kanikgatan 3
 222 29 Lund
 Tel. 046 – 12 99 00
 per_flodberg@hotmail.com

BESO UR & ANTIK AB

Bertil Svensson
 Västra Hamngatan 6
 411 17 Göteborg
 Tel. 031 – 13 94 84
 besour@telia.com
 www.besour.se

COLLECTIA AB

Box 43
 310 20 Knäred
 Tel. 0430 – 507 43 (mån – tors 13 – 15)
 info@collectia.se
 www.collectia.se
 Kontaktperson: Jimmy Häggqvist

HAMRIN & SVAHN MYNT AB

Sjöberg 1
 147 91 Grödinge
 Tel. 08 – 732 66 86, 070 – 212 64 55
 christian.hamrin@telia.com

KARLSKRONA MYNTHANDEL AB

Hantverkaregatan 11
 371 35 Karlskrona
 Tel. 0455 – 813 73
 lennart@mynt.nu
 www.mynt.nu

RUNE LARSSON MYNTHANDEL

Stora Brogatan 14 / Box 98
 503 06 Borås
 Tel. 033 – 41 03 15

LUNDS MYNTHANDEL

Klostergatan 5
 222 22 Lund
 Tel. / fax 046 – 14 43 69
 siv-gunnar@swipnet.se

J. MELIN MYNT

Koltrastvägen 23
 370 24 Nätraby
 Tel. 0455 – 155 99

HB MYNTINVEST CORONA

Ö. Storgatan 20
 611 34 Nyköping
 Tel. 0155 – 28 63 25
 corona-coin@swipnet.se
 www.coronamynt.se

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96 / Box 19 507
 104 32 Stockholm
 Tel. / fax 08 – 673 34 23

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46 / Box 5132
 102 43 Stockholm
 Tel. 08 – 662 62 61, fax 08 – 661 62 13
 info@nordlindsmynt.se
 www.nordlindsmynt.se

NILSSONS MYNTHANDEL

Box 12
 896 21 Husum
 Tel. 076 – 113 22 07
 nilssonsmynthandel@hotmail.com

NUMIKON

Stefan Jonasson / Ticalen Mynthandel
 Stureplatsen 3
 411 39 Göteborg
 Tel. 031 – 20 81 11
 ticalen@gmail.com

PECUNIA MM HB

Östra Märtensgatan 19
 223 61 Lund
 Tel. / fax 046 – 25 21 19
 mattsson.g@telia.com

J. PEDERSEN MYNTHANDEL

Norra Strandgatan 30 / Box 1320
 251 13 Helsingborg
 Tel. / fax 042 – 12 25 28
 pedersen.mynt@telia.com
 www.jpetersen.se

SELINS MYNTHANDEL AB

Regeringsgatan 6 / Box 16 390
 103 27 Stockholm
 Tel. 08 – 411 50 81, fax 08 – 411 52 23
 www.selinsmynthandel.se

SKARABÉ MYNT & GULD AB

Drottninggatan 10
 411 14 Göteborg
 Tel. / fax 031 – 13 50 88
 skarabe@telia.com
 www.skarabe.eu

STRANDBERGS MYNTHANDEL

& AKTIESAMLAREN AB
 Hantverkaregatan 36 / Box 7377
 103 91 Stockholm
 Tel. 08 – 611 01 10, fax 611 32 95
 info@aktiesamlaren.se
 www.aktiesamlaren.se
 www.strandbergs-mynt.se

TAMCO NUMISMATICS

Box 6235
 102 35 Stockholm
 Tel. 070 – 631 58 09
 tamco.num@telia.com

TICALEN MYNTHANDEL

Stureplatsen 3
 411 39 Göteborg
 Tel. / fax 031 – 20 81 11
 ticalen@gmail.com

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

Vasagatan 42
 111 20 Stockholm
 Tel. 08 – 411 08 07, fax 08 – 21 21 96
 www.hwmynt.se

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Sjöberg 1 • 147 91 Grödinge • Tel. 08 – 732 66 86 • 070 – 212 64 55
 www.mynt.nu/smf/

MØNTBØRS 2016 – Copenhagen Coin Fair

Søndag 30. oktober åbner Dansk Numismatisk Forening dørene for den årlige møntbørs i København, og som de tidligere år foregår det på Radisson Blu Hotel på Frederiksberg.

Det er 8 gang foreningen står for årets numismatiske begivenhed i hovedstaden. Der har hvert år været omkring 500 personer til arrangementer, heraf cirka 400 gæster, som fortæller, at de genser mange samlevenner, og at de glæder sig til at komme igen det følgende år.

Deltagerlisten vil fremgå af hjemmesiden www.cphcoinfair.dk, som vil blive løbende opdateret op til møntbørsen.

Adressen for MØNTBØRS 2016 – Copenhagen Coin Fair er: Hotel Radisson Blu Falconer, Falkoner Alle 9, 2000 Frederiksberg. Adgang for publikum kl. 10–16. Handlerbillet adgang fra kl. 8, 300 DKK.

Venlig hilsen
Preben Nielsen

Før åbningen Møntbørs 2015 på Frederiksberg.

FOTO: PREBEN NIELSEN.

Copenhagen Coin Fair 2016

Søndag 30 oktober · 10-16

Arrangeret af Dansk Numismatisk Forening

Radisson Blu Falconer Hotel
Falkoner Alle 9 · Frederiksberg
Metro Frederiksberg · Bus 8A og 9A
Entre kr. 60 DKK

cphcoinfair.dk

Svenska Numismatiska Föreningens Bokbutik

Numismatiska Meddelanden (NM)

- NM XVII. Hyckert-Lilienberg: *Minnespenningar över enskilda svenska män och kvinnor*. 1905, 1906, 1908, 1915. Även delvis nytryckt 1975. Komplet i 7 delar. 225 kr (250 kr)*
- NM XXX. *Numismatiska Meddelanden XXX*. 1965. 30 kr (40 kr)
- NM XXXII:1–2. Ehrensvärd, U.: *Medaljgravören Erik Lindberg 1873–1966*. 1974, 1988. 125 kr/st (170 kr/st)
- NM XXXIII (Tillägnad Bengt Thordeman). 1983. 100 kr (150 kr)
- NM XXXIV. 1983. 100 kr (150 kr)
- NM XXXV. *Studies in Late Anglo-Saxon Coinage*. 1990. 150 kr (225 kr)
- NM XXXVI. Nathorst-Böös, E. & Wiséhn, I.: *Numismatiska forskare och myntsamlare i Sverige fram till 1830-talet*. 1987. 145 kr (190 kr)
- NM XXXVII. *Festskrift till Lars O. Lagerqvist*. 1989. 50 kr (50 kr)
- NM XXXVIII. *Florilegium Numismaticum. Studia in honorem U. Westermark edita*. 1992. 75 kr (75 kr)
- NM XXXIX. Tingström, B.: *Avesta Myntmuseum*. 1995. 200 kr (250 kr)
- NM XLI. *Nulla dies sine linea*. Festskrift till Ian Wiséhn. 2001. 200 kr (200 kr)
- NM XLII. Hesse, B.-O.: *Svensk Numismatisk Bibliografi intill år 1903*. 2004. 160 kr (160 kr)

Smärre skrifter

- Gamby, E.: *Bland numismatiker. Minnen från 1920-, 1930- och 1940-talen*. 1984. 25 kr (25 kr)
- Wallén, L.: *Riksgälden. Den svenska statsskulden 1697–1834*. 1985. 25 kr (35 kr)
- Widell, M.: *Militärpolletter*. 1998. 100 kr (100 kr)
- Lagerqvist, L. O. m.fl.: *Medaljer utgivna 1873–1998. Belöningar, fonder och stipendier. Hedersledamöter och korresponderande ledamöter. Stadgar*. 1998. 50 kr (50 kr)
- Lars O. Lagerqvists medaljfond. 1999. 100 kr (100 kr)
- Carl Snoilsky. *Skalden som samlade mynt och böcker*. 2004. 50 kr (50 kr)
- Samlaren Sven Svensson. *Alla dessa mynt*. Red.: G. Wahlquist. 2005. 100 kr (150 kr)
- Elfver, F. (red.): *Johannes Loccenius. En skrift om en lärd man i 1600-talets Sverige*. 2014. 100 kr (100 kr)
- Törngren, S.: *Mitt liv i numismatikens underbara värld*. 2010. 50 kr (100 kr)

Böckerna säljs direkt hos Svenska Numismatiska Föreningen på Banérgatan 17 Öppettider: se redaktionsrutan här i SNT Kan också beställas: tel. 08–667 55 98 eller info@numismatik.se

Monografier

- Rundberg, J.: *Den svenska örtugsmyntningen under Kristoffer av Bayern till Sten Sture den äldre, ca 1440 till 1470-talets slut. En stampstudie*. 2005. 250 kr (350 kr)
- Rundberg, J.: *Den svenska örtugsmyntningen under Albrekt av Mecklenburg (1364–1389). En stampstudie*. 2011. 250 kr (350 kr)
- Svensson, R.: *Renovatio Moneta. Brakteater och myntningspolitik i högmedeltidens Europa*. 2012. 250 kr (350 kr)
- Myntstudier*. Festskrift till Kenneth Jonsson. Red.: T. Talvio & M. Wijk. 2015. 250 kr (350 kr)

Andra utgåvor

- Ekström, C. m.fl. (red.): *Samlad Glädje 2009*. Numismatiska klubben i Uppsala 1969–2009. 200 kr (200 kr)
- Karlsson, Y.: *Sasanian Silver Coins*. 2015. 300 kr (350 kr)
- Larson, P. (red.): *Numismatiska axplock. En jubileumsbok*. Myntklubben Skilling Banco 1969–2009. 150 kr (150 kr)
- Larson, P.: *Ryska droppar. Den ryska myntningen 1350–1700*. Kungl. Myntkabinetet. 2006. 50 kr (50 kr)
- Malmer, B.: *Den Svenska Mynthistorien. Vikingatiden ca 995–1030*. 2010. 350 kr (395 kr)
- Myrberg, N.: *Ett eget värde. Gotlands tidigaste myntning, ca 1140–1220*. 2008. 200 kr (200 kr)
- Nordisk Numismatisk Årskrift*. Ny serie, 1. 2015. 250 kr (250 kr)
- Ord med mening*. Festskrift till Jørgen Steen Jensen 1. november 1998. 50 kr
- Törngren, S.: *Kristinas ettöringar av koppar. Variantförteckning m.m.* 1991. 50 kr (50 kr)

Register

- Wiséhn, E.: *SNT. Register 1972–1982*. 1986. 45 kr; Wilén, A.: *SNT. Register 1983–1992*. 1994. 45 kr
- Golabiewski, D.: *SNT. Register 1993–2002. Ämnes-, titel- och författarregister för hela perioden*. 2004. 50 kr (75 kr)
- Holmberg, K. (red.): *Register över Numismatiska Meddelanden I–XL. Utgivna av SNF 1874–1995*. 1998. 50 kr (75 kr)

* Pris inom parentes gäller icke medlemmar i SNF. Porto tillkommer.

MYNTAUKTION

Stockholm lördag 12 november 2016

Ett urval mynt (inkl. köparprovision) som vi har sålt tidigare:

1 daler 1594
"SIGIMVNDVS"
677.000:-

1 daler 1598
106.000:-

8 mark 1608
81.000:-

1/2 dukat 1701
45.000:-

1/2 dukat 1747
Ådelfors
82.000:-

4 dukater 1843
68.000:-

2 dukater 1843
37.000:-

50 öre 1862
26.000:-

1 riksdaler
riksmünt 1873
39.000:-

2 kr 1878 "OCH"
84.000:-

Norge 1 speciedaler 1824
57.000:-

Norge 1/2 speciedaler 1873
181.000:-

Bättre mynt och hela samlingar mottages till kommande myntauktioner.
Vi har mycket goda möjligheter att finna köpare till dina objekt eftersom mer än 20.000 kunder i Sverige och utlandet ser varje auktion via vår hemsida och katalogen.
Kontakta oss för en förutsättningslös diskussion!

MYNTKOMPANIET

Myntkompaniet
Svartensgatan 6
116 20 Stockholm

Tfn: 08-678 32 17
Fax: 08-643 22 38

E-post: coins@philea.se
www.myntkompaniet.se

MYNTAUKTIONER

I SVERIGE AB

VILL DU SÄLJA I GOTT SÄLLSKAP?

Dessa båda klassiska Vasadalrar 1534 är redan inlämnade till kommande kvalitetsauktion. Vi avhåller nästa kvalitetsauktion i mars 2017, men vill gärna ha inlämningar redan nu så att vi kan göra sedvanligt noggranna beskrivningar.

I gott sällskap är Dina objekt även på våra mera frekventa internetauktioner, som har visat sig mycket populära och uppnår höga slutpriser.

Om Du har en hel samling eller enskilda bättre objekt som Du vill avyttra, kontakta Dan Carlberg, 08-410 465 65 eller dan.carlberg@myntauktioner.se, för en diskussion om hur vi bäst kan ta hand om Dina objekt.

Myntauktioner i Sverige AB

Banérgatan 17 - 115 22 Stockholm

E-mail: info@myntauktioner.se - Telefon: 08-410 465 65

www.myntauktioner.se